

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

Ορισμός: Αναλφαβητισμός είναι η αδυναμία του ατόμου να γράφει , να διαβάσει και να κατανοεί το περιεχόμενο ενός απλού κειμένου.

Διακρίνεται σε: α) πλήρη (οργανικό) αναλφαβητισμό, πλήρης άγνοια ανάγνωσης και γραφής και β) μερικό (λειτουργικό) αναλφαβητισμό , ικανότητα ανάγνωσης αλλά όχι και γραφής.

Το φαινόμενο του αναλφαβητισμού καταδεικνύει το βαθμό πολιτισμικής ανάπτυξης ενός λαού . Παρατηρείται κυρίως, στις αναπτυσσόμενες και τριτοκοσμικές χώρες, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν εμφανίζεται και στις αναπτυγμένες. Στη δεύτερη περίπτωση πλήττει τα μειονεκτικά κοινωνικά στρώματα : τις οικονομικά εξαθλιωμένες τάξεις, τις ασθενέστερες κοινωνικές ομάδες, τους μετανάστες, τις μειονότητες, καθώς και μερικούς αγροτικούς πληθυσμούς με χαμηλό εισόδημα.

Σύμφωνα με την Ουνέσκο «αναλφάβητος είναι όποιος δεν έχει αποκτήσει τις αναγκαίες γνώσεις και ικανότητες για την άσκηση όλων των δραστηριοτήτων για τις οποίες η γραφή, η ανάγνωση και η αρίθμηση είναι απαραίτητες».

Αίτια του φαινομένου.

1. Οικονομικά.

Η οικονομική ανέχεια, η φτώχεια αποτελούν την κύρια αιτία: η ανάγκη για βιοπορισμό εξαναγκάζει τα παιδιά φτωχών οικογενειών να απασχοληθούν εργασιακά , με συνέπεια να αδυνατούν να φοιτήσουν στον εκπαιδευτικό θεσμό. Η έννοια της παροχής δωρεάν εκπαίδευσης παραμένει κενό γράμμα, όταν η πολιτεία δε διασφαλίζει για τις ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις τις απαιτούμενες προϋποθέσεις.

2. Πολιτικά.

Πολλοί αποδίδουν την κατάσταση του αναλφαβητισμού σε πολιτικές σκοπιμότητες γιατί τα ανελεύθερα και αντιδημοκρατικά καθεστώτα επιβιώνουν και διαιώνονται όταν οι πολίτες , λόγω του χαμηλού μορφωτικού τους επιπέδου, γίνονται εύκολα αντικείμενο εκμετάλλευσης και πολιτικής χειραγώγησης. Οι αναλφάβητοι εξυπηρετούν τα αντιδημοκρατικά πολιτεύματα, γιατί δεν αναπτύσσουν την αναγκαία κριτική ικανότητα και υγιή πολιτική συνείδηση, με αποτέλεσμα να ομαδοποιούνται και να μεταβάλλονται ευχερέστερα σε άβουλα και μαζικοποιημένα άτομα.

3. Κοινωνικά.

Οι προκλητικές κοινωνικές ανισότητες καθιστούν ουτοπικό το συνταγματικά κατοχυρωμένο κοινωνικό δικαίωμα της μόρφωσης και της εξασφάλισης ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών για τις μη προνομιούχες ομάδες του πληθυσμού. Η ανισότητα των δύο φύλων και οι σχετικές προκαταλήψεις στέρησαν από την γυναίκα τη δυνατότητα να δεχτεί τις ευεργετικές επιδράσεις της παιδείας.

4. Οι ευθύνες της πολιτείας.

Η πολιτεία δεν προνοεί για την εξασφάλιση των αναγκών προϋποθέσεων: Αδιαφορεί για την κατάρτιση επαρκών και ολοκληρωμένων προγραμμάτων λαϊκής επιμόρφωσης. Δεν επεκτείνει την ίδρυση ειδικών σχολείων για τα άτομα με μαθησιακές δυσκολίες που αδυνατούν να παρακολουθήσουν το ρυθμό μάθησης των άλλων σχολείων.

5. Δυσμενείς ιστορικές συγκυρίες.

Οι μη ομαλές ιστορικές και πολιτικές περιόδους συμβάλλουν στη δημιουργία του προβλήματος: Οι διαρκείς πόλεμοι (στην περίοδο της κατοχής και του εμφυλίου στη χώρα μας). Οι ανώμαλες πολιτικές καταστάσεις (όπως οι δικτατορίες).

6. Γεωγραφικοί λόγοι.

Οι δυσπρόσιτες περιοχές (ορεινές, απομακρυσμένες από τα αστικά και ημιαστικά κέντρα) δυσχεράνουν τη μετάβαση του μαθητικού πληθυσμού στην έδρα των σχολείων.

7. Οι μετακινήσεις πληθυσμών.

Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια από τις υπανάπτυκτες προς τις αναπτυγμένες χώρες παρατηρείται ένα μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα. Τα νεαρά μέλη των μετακινούμενων πληθυσμών αδυνατούν για αντικειμενικούς λόγους να παρακολουθήσουν μαθήματα. Σε πολλές , μάλιστα περιπτώσεις το πρόβλημα επιτείνεται από τη ρατσιστική αντιμετώπιση τους.

Συνέπειες.

A) Για το άτομο.

1. Οικονομικές.

Προκαλεί σοβαρές δυσχέρειες στην εύρεση εργασίας και οδηγεί στην υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου. Οι αυξημένες απαιτήσεις στο σύγχρονο εργασιακό πεδίο , στο οποίο θεωρείται ως βασικό επαγγελματικό εφόδιο η

κατοχή εξειδικευμένης γνώσης, οδηγούν τους αναλφάβητους στην ανεργία ή στην υποαπασχόληση.

2. Πνευματικές

Ο αναλφαβητισμός επιφέρει τον πνευματικό σκοταδισμό, καθιστά τον άνθρωπό δέσμιο εξωλογικών στοιχείων (προλήψεων, δεισιδαιμονιών), ιδεοληψιών και προκαταλήψεων, αδύναμο να προσεγγίσει ορθολογικά την πραγματικότητα. Μετατρέπει το άτομο σε χειραγωγήσιμο υλικό, άβουλο ενεργούμενο των ισχυρών και των επιτήδειων και του στερεί την εσωτερική του ελευθερία.

3. Ψυχολογικές

Ο αναλφαβητισμός επιφέρει αρνητικά τον ψυχισμό του ανθρώπου: Το αναλφάβητο άτομο διακατέχεται συχνά από αισθήματα μειονεξίας, συμπλέγματα κατωτερότητας και ανασφάλεια. Η έλλειψη αυτοπεποίθησης του στερεί τη διάθεση να αναλάβει πρωτοβουλίες και να διαδραματίσει αυτόνομο και πρωταγωνιστικό ρόλο.

4, κοινωνικές/πολιτικές.

Ο αναλφαβητισμός επιδρά αρνητικά στην κοινωνική και πολιτική διάσταση του ατόμου. Περιορίζει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική του παρουσία γιατί η άγνοια ή η ανεπαρκής γνώση του γλωσσικού κώδικα δυσχεράνει την ανάπτυξη ευρύτερων διαπροσωπικών σχέσεων- με άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου- και στενεύει τον κύκλο των συναναστροφών του.

Παρακωλύεται η ουσιαστική του συμμετοχή στο κοινωνικό-πολιτικό γίγνεσθαι γιατί ο αναλφαβητισμός αδυνατεί να ενημερωθεί ορθά για τις εξελίξεις, να κατανοήσει το περιεχόμενο των πολιτικών προγραμμάτων και κατά συνέπεια να επιλέξει ύστερα από κριτική σκέψη και συγκριτική προσέγγιση των δεδομένων.

Δυσκολεύεται να διαμορφώσει υγιή πολιτική συνείδηση. Η ψήφος του εύκολα αποσπάται με τη δημαγωγία, την υποσχესιολογία και το λαϊκισμό από επιτήδειους πολιτικούς. Ο ίδιος συχνά οπαδοποιείται και λειτουργεί ως κομματικό εξάρτημα.

Η αδυναμία του να προσεγγίσει με την αναγκαία εμβάθυνση το ακριβές περιεχόμενο των λέξεων δεν δίνει τη δυνατότητα να αποκωδικοποιεί ορθά τον παραπλανητικό πολιτικό λόγο με συνέπεια εύκολα να προπαγανδάζεται η κομματική του επιλογή και να ετεροκατευθύνεται η πολιτική του βούληση.

Β) Για την κοινωνία

1. Οικονομικός τομέας.

Ο αναλφαβητισμός δυσχεραίνει την οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας. Τα αναλφάβητα άτομα στερούνται την αναγκαία τεχνογνωσία δεν είναι εξειδικευμένα ούτε ενημερωμένα για τις τεχνολογικές εξελίξεις. Ένας λαός επομένως δεν μπορεί να ανταγωνιστεί τις αναπτυγμένες χώρες και κινδυνεύει – σε συνθήκες μάλιστα παγκοσμιοποίησης της οικονομίας – να οδηγηθεί σε οικονομική υποτέλεια.

2. Κοινωνικός τομέας.

Ο αναλφαβητισμός ευνοεί την εμφάνιση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας. Η άκριτη προσκόλληση σε ιδεολογικές εμμονές, η ευχερής οπαδοποίηση του αναλφάβητου, η συμμετοχή του σε εκδηλώσεις φανατισμού μπορεί να τον παρασύρουν σε παθογενή κοινωνική συμπεριφορά.

Παρατηρείται κοινωνική δυσλειτουργία γιατί τα αναλφάβητα άτομα αδυνατούν να συμβάλλουν στην αναβάθμιση και παραγωγική λειτουργία των θεσμών, να συμμετάσχουν με την αναγκαία γνωστική επάρκεια στη διερεύνηση και επίλυση κοινωνικών προβλημάτων.

3. Πολιτικός τομέας.

Δεν ευνοείται η ορθή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο αναλφαβητισμός δυσχεραίνει τις δημοκρατικές διαδικασίες, αφού τα αναλφάβητα άτομα δεν μπορούν να συμβάλλουν εποικοδομητικά στην ομαλή λειτουργία των πολιτικών θεσμών, συμμετέχοντας με την αναγκαία γνώση στις συλλογικές δραστηριότητες.

Τα αναλφάβητα άτομα γίνονται εύκολα θύμα δημαγωγικής πολιτικής δεν κατανοούν ούτε αξιολογούν πολιτικά προγράμματα. Δεν μπορούν να επιλέξουν αξιοκρατικά τους πολιτικούς εκπροσώπους.

4. Εθνικός τομέας

Στον εθνικό τομέα οι αναλφάβητοι μπορεί να οδηγηθούν σε ακραίες αντιλήψεις. Αδυνατούν να οριοθετήσουν σωστά τις έννοιες του πατριωτισμού και του εθνικισμού και να απαλλαγούν από προκαταλήψεις απέναντι σε άλλους λαούς.

5. Πολιτιστικός/ διεθνιστικός τομέας.

Οι χώρες με υψηλό δείκτη αναλφαβητισμού δεν μπορούν να διαφυλάξουν τις πολιτιστικές τους αξίες.

Κινδυνεύουν με πολιτιστική αλλοτρίωση γιατί αγνοούν τα ιδιαίτερα πολιτιστικά στοιχεία της ταυτότητας τους και το βαθύτερο περιεχόμενο τους και

καθίστανται συχνά άκριτα δεκτικοί σε ξενικές επιδράσεις ή επιφανειακούς εκμοντερνισμούς.

Αδυνατούν να προσδιορίσουν τα ζωντανά στοιχεία της παράδοσης, να τα διαχωρίσουν από τα θνησιγενή. Συχνά διακατέχονται από πνεύμα προοδοπληξίας (άκριτης αποδοχής των νεότερων στοιχείων του πολιτισμού) ή προγονοπληξίας (άκριτης προσκόλλησης σε όλα τα πολιτιστικά στοιχεία του παρελθόντος).

Προτάσεις αντιμετώπισης του αναλφαβητισμού

1. Ο πολίτης πρέπει να συνειδητοποιήσει την αξία της παιδείας και να επιδιώξει την αυτομόρφωση ή την παρακολούθηση προγραμμάτων της παιδείας για όλα τα άτομα.
2. Κατοχύρωση του δικαιώματος της παιδείας για όλα τα άτομα ανεξαρτήτως φυλής, φύλου , κοινωνικής καταγωγής, οικονομικής κατάστασης ή γεωγραφικής περιοχής. Ιδιαίτερη μέριμνα να δοθεί στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές όπου η πρόσβαση των παιδιών στα σχολεία είναι δυσχερής.
3. Η πολιτεία να υποστηρίζει οικονομικά τις οικογένειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης ώστε να αποδεσμευτεί τα νεαρά μέλη της από κάθε απασχόληση . Οφείλει ιδιαίτερα να ευαισθητοποιηθεί σε περιπτώσεις εγκατάλειψης παιδιών.
4. Να καταρτιστούν ειδικά προγράμματα και να δημιουργηθούν νέοι θεσμοί όπως: μονάδες λαϊκής επιμόρφωσης, κέντρα αναλφάβητων , περισσότερα νυχτερινά σχολεία, για να φοιτούν πιο πολλοί εργαζόμενοι, δημιουργία ειδικών σχολείων για παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, αξιοποίηση των ΜΜΕ για παροχή εκλαϊκευμένης γνώσης.
5. Αναβάθμιση του ρόλου του ΟΗΕ με την ενεργοποίηση των θεσμών του για την αντιμετώπιση του προβλήματος κυρίως στις τριτοκοσμικές χώρες.